

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-89>

**PRAGMASEMANTICS OF RELIGIOUS SOLIDARITY
IN UKRAINIAN WARTIME DISCOURSE**

**ПРАГМАСЕМАНТИКА РЕЛІГІЙНОЇ СОЛІДАРНОСТІ
В УКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСІ ВОЄННОГО ЧАСУ**

Yasinovska O. V.

*Senior Lecturer,
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

Ясіновська О. В.

*старший викладач катедри
загального мовознавства,
Львівський національний
університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

У сучасному глобалізованому світі, позначеному кризовими процесами (війнами, міграціями, гуманітарними катастрофами тощо), особливої ваги набуває феномен міжнародної солідарності. Одним із ключових каналів її артикуляції є релігійний дискурс (РД) – специфічний тип комунікативної діяльності, що інтегрує мовленнєві, символічні та ритуальні практики і функціонує в межах ціннісно-сислової системи, яка охоплює сакральні значення, морально-етичні імперативи та інституційні механізми впливу. Своєрідність РД полягає в його здатності синхронно реалізовувати когнітивну (передавання знання), аксіологічну (трасляція цінностей) і перформативну (здійснення дії) функції, формуючи особливий тип комунікації, зорієнтований на конструювання спільноти віруючих.

Попри значну увагу до проблематики солідарності в сучасній філософії, політичній комунікації та соціолінгвістиці, її мовно-комунікативна специфіка в РД залишається недостатньо вивченою. Передусім це стосується взаємодії семантичного (ціннісно-сислового) та прагматичного (інтенційно-діяльнісного) вимірів, які в релігійній комунікації функціонують як інтегрований комплекс. Актуальність дослідження зумовлена також загальною тенденцією сучасної лінгвістики до переосмислення опозиції «семантика – прагматика» як динамічної зони співдії, в межах якої значення постає не як статична даність, а як ефект комунікативного взаємозв'язку. У цьому контексті РД є показовим, оскільки значення в ньому не лише інтерпретуються, а й трансформуються через мовленнєві та ритуальні практики. Отже, вивчення прагмасемантики релігійної солідарності набуває актуальності як у теоретичному, так і в прикладному вимірах.

Метою статті є виявлення й опис прагмасемантичних механізмів конструювання релігійної солідарності в українському дискурсі воєнного часу, а також аналіз їх функціонування в міжнародній комунікації, зокрема в контексті взаємодії українських релігійних інституцій із міжнародними аудиторіями. Емпіричну базу становлять проповіді, офіційні звернення та інші типи текстів Глави Української греко-католицької церкви (УГКЦ) Блаженнішого Святослава Шевчука, адресовані як внутрішній, так і міжнародній аудиторії, виголошені ним після повномасштабного вторгнення росії в Україну, а також богослужбові практики із виразною тематикою війни та солідарності, що проводилися в Україні та світі упродовж 2022–2026 років.

Український РД воєнного часу постає як складна комунікативна система, у якій мовлення, символічні практики та інституційні механізми інтегруються задля реагування на екзистенційні виклики війни. У цьому контексті особливо показовим є досвід УГКЦ, де релігійна комунікація набуває високої інтенсивності, функціональної багатовимірності та прагматичної спрямованості.

Для РД у воєнному контексті характерна *трансформація сакральності*, яка з абстрактно-трансцендентної площини переходить у безпосередній зв'язок з актуальним досвідом страждання, втрати, боротьби, й функціонує як ресурс осмислення кризи; водночас відбувається *інституційна активізація* УГКЦ, значною мірою в особі її Глави, що через системну комунікацію (офіційні звернення, послання, коментарі в проповідях до подій війни, активну медіадіяльність та ін.) виконує функції морального орієнтиру, соціальної мобілізації та символічної інтеграції спільноти; доповнює ці процеси *ритуальність*, яка через повторювані комунікативні практики (літургію, спільні молитви, обряди пам'яті) створює чіткі структури дій, що забезпечують відчуття безперервності, передбачуваності, врешті – стабільності, необхідні для психічної рівноваги українського соціуму, а отже, ритуал у контексті війни виступає не лише як форма вираження віри, а і як механізм колективної адаптації до кризи, в межах якого солідарність переживається як спільний досвід.

РД реалізується через систему жанрів, кожен із яких має власну комунікативну мету, прагматичну спрямованість і ступінь інституційної регламентації. Серед ключових жанрів – проповідь, молитва та офіційні звернення, які разом охоплюють основні типи релігійної комунікації – від інтерпретації сакральних смислів до їх інституційного та публічного артикулювання.

Центральний жанр РД – проповідь – спрямована на тлумачення сакральних текстів і водночас на формування певних моделей поведінки адресатів; вона виконує інтерпретативну та персвазивну функції.

З прагмасемантичного погляду проповідь виступає простором активної взаємодії семантики і прагматики: сакральні значення трансформуються у конкретні комунікативні дії – заклики («*Закликаємо всіх людей доброї волі не стояти осторонь страждань українського народу, спричинених російською воєнною агресією*» [2, с. 500]), застереження («*Не піддаймося залякуванню нашого ворога!*» [2, с. 422]), настанови («*...Моліться за нашу Церкву, за наш народ, який стікає кров'ю, за Українську державу, що своїми грудьми затуляє Європу від війни. Моліться, щоб зло не поширилося*» [2, с. 322–323]). Важливою рисою проповіді є її інтерпретаційна відкритість, яка дозволяє адаптувати традиційні смисли до актуального соціального контексту, пор.: «*Цю подію про помноження хлібів ми в дивний спосіб переживаємо в Україні майже пів року. Нам бракує всього для того, щоб вистояти перед несправедливим агресором... І коли ми солідарні, коли ділимося тим, що маємо..., тоді нікому нічого не бракує*» [2, с. 353].

Молитва – жанр релігійної комунікації, що має виразно перформативний характер: не лише репрезентує певні значення (прохання, подяку, покаяння), а й здійснює комунікативну дію, спрямовану на встановлення зв'язку з трансцендентним адресатом. Вона функціонує як особливий тип мовленнєвого акту, в якому значення і дія збігаються: висловлення водночас означає і виконує. В умовах війни індивідуальна молитва відображає її особистісне переживання, колективна – формує досвід спільності, створюючи в синхронній комунікативній активності великої кількості людей ефект «єдиного голосу», й виконує ряд функцій: консолідує (зібрання «тіла Церкви»), терапевтичну (для травмованого суспільства), політосимволічну (репрезентація духовної стійкості). Приклади: масова загальнонаціональна молитва за мир і перемогу України за участі Глави УГКЦ і близько 25 000 прочан з усієї України та з-за кордону в Зарваниці (20.07.2025); молебень Хресної дороги «Під звуки війни» в соборі УГКЦ св. Софії в Римі (8.03.2026) за участі вірян з різних частин світу, представників церковних і громадських інституцій, дипломатів. У колективних формах молитви (літургія, спільні молитовні практики) додатково реалізується функція конструювання спільноти, що є важливою для формування солідарності.

Офіційні звернення (пастирські послання, заяви, декларації та ін.) репрезентують інституційний рівень РД; характеризуються високим ступенем стандартизації та орієнтацією на щонайширшу аудиторію, включно з позаконфесійними адресатами. У цих текстах релігійна солідарність часто набуває формалізованого характеру й виконує функції легітимації, моральної оцінки та мобілізації. Зокрема, регулярні послання Глави УГКЦ в умовах війни, формують особливий жанр,

який поєднує інформативний, інтерпретативний і персвазивний компоненти. Трансльована в них ідея релігійної солідарності представляється як моральна норма і суспільна необхідність, що отримує чітке обґрунтування через апеляцію до віри, традиції та спільного досвіду: *«Тільки в єдності та солідарності ми можемо подолати труднощі й стати міцнішими»* [3]. Такі звернення, що важливо, транслуються не лише на внутрішню аудиторію, а й на міжнародну спільноту, що розширює межі солідарності. *«Ця війна рано чи пізно торкнеться кожного, не лише солдата на фронті та його родини, але й кожного, хто живе поблизу чи далеко від кордонів України, європейського суспільства і також світу. Тому ми просимо про солідарність. Не забувайте про нас, бо якщо нас забудуть і покинуть, то цей землетрус, який ми переживаємо сьогодні в Україні, сколихне весь світ. Ми надіємось, що солідарність справді рятує життя, солідарність може допомогти нам знайти рішення, які, можливо, ми сьогодні ще не віднайшли. Не забувайте про Україну, не залишайте нас у нашій жалобі та в нашому болі»* [1]. З прагмасемантичного погляду офіційні жанри демонструють, як сакральні смисли інтегруються в публічну комунікацію і стають інструментом соціального впливу.

Таким чином, жанрова структура РД відображає різні способи реалізації значення – від його інтерпретації (проповідь) через перформативну реалізацію (молитва) до інституційного артикулювання (офіційні звернення). У сукупності ці жанри формують цілісну комунікативну систему, в межах якої релігійна солідарність постає як багатовимірний прагмасемантичний феномен.

Важливим джерелом поширення релігійної комунікації в умовах війни є медіа, де згадані, а також інші жанри (виступи, інтерв'ю, відеозвернення, публікації в соціальних мережах) забезпечують оперативність і доступність комунікації та її мультимодальний характер. У цьому середовищі РД інтегрується з медійним, завдяки чому виходить за межі суто конфесійного простору і впливає на ширшу аудиторію. Медіаформат, окрім того, сприяє посиленню емоційного компоненту та візуалізації солідарності.

Література:

1. Блаженніший Святослав до світу : не забувайте про нас, солідарність рятує життя! : інтерв'ю для ватиканських медіа. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/church/news/2024-02/blazhennishyjsvyatoslav-druga-richnytsya-vijny.html> (дата звернення: 12.03.2026).

2. Блаженніший Святослав Шевчук. Слово Боже – живе і діяльне : проповіді та промови 2022–2023. Т. V. Львів : Місіонер, 2025. 556 с.

3. «Ісус Христос – наша надія» (I Тим. 1,1) : Послання Блаженнішого Святослава, Глави й Отця УГКЦ, до духовенства і вірних УГКЦ та всіх людей доброї волі з нагоди Ювілейного 2025 року Божого. URL: <https://ugcc.ua/data/isus-hrystos-nasha-nadiya-i-tym-1-1-poslannya-blazhennishogo-svyatoslava-z-nagody-yuvileynogo-2025-roku-6073/> (дата звернення: 18.03.2026).